

Jemielity, Witold

Dziennik Urzędowy Województwa Augustowskiego (1817-1866)

Studia Teologiczne 16, 336-342

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Studia Teologiczne
Biał., Droh., Łom.
16(1998)

KS. WITOLD JEMIELITY

DZIENNIK URZĘDOWY WOJEWÓDZTWA AUGUSTOWSKIEGO (1817-1866)

Treść: Opis Dziennika. Przepisy rządowe. Zagadnienia. Wartość naukowa.

Królestwo Polskie dzieliło się na osiem województw, m.in. augustowskie. W 1844 r. ich liczbę zmniejszono do pięciu. W 1837 r. przemianowano województwa na gubernie. Siedzibą województwa (guberni) augustowskiego były Suwałki, a nie Augustów. W 1866 r. z terenu guberni augustowskiej utworzono dwie gubernie, łomżyńską i suwalską. Każde województwo wydawało podobne czasopismo. Autor zbadał treść jednego Dziennika; zawartość innych była zapewne taka sama.

1. Opis Dziennika

Do 1837 r. obowiązywała nazwa: Dziennik Urzędowy Województwa Augustowskiego, w latach następnych: Dziennik Urzędowy Guberni Augustowskiej. Dziennik ukazywał się co tydzień, w ramach roku dawało to 51 lub 52 numery. Wydaje się, że druk rozpoczęto w 1817 r., bowiem w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego nie ma wcześniejszych egzemplarzy. Stopniowo wzrastała liczba stron. Po 1826 r. czasopismo przekroczyło 600 stron, po 1828 r. - 700, w 1832 r. było 818, w 1852 r. - 1028, w 1866 r. - 1286 stron.

Każdy numer dzielił się na dwie części: niejako urzędową i Dodatek. Pierwsza miała stałą ilość stron, osiem a tylko niekiedy szesnaście, druga część zależała od aktualnych potrzeb, np. 1824 r. Nr 4 - 8 stron, 1851 r. Nr 29 - 4, Nr 30 - 2, Nr 31 - 2, 1853 r. Nr 48 - 32, 1866 r. Nr 37 - 20 stron. Ogólnie biorąc, od lat pięćdziesiątych Dodatek przeważał nad częścią urzędową. Po każdym kwartale zamieszczano Spis treści. Format Dziennika do 1836 r. wynosił 22 na 16 cm, potem 26 na 20 cm. Na pierwszej stronie numeru zawsze znajdował się orzeł dwugłowy, symbol Cesarstwa Rosyjskiego.

Język był wyłącznie polski. Dopiero w 1866 r. rozporządzenia urzędowe zaczęto podawać w języku rosyjskim i obok w drugiej kolumnie po polsku, po-

jawily się też różne ogłoszenia w języku rosyjskim. Co więcej, od 10/22 września 1866 r. w nagłówku używano podwójnej nazwy: Officialny i Dniownik Augustowskoj Guberni, a po prawej stronie: Dziennik Urzędowy Guberni Augustowskiej.

W 1866 r. Nr 49 powiadomiono czytelników, iż licytacja na drukowanie Dziennika w latach 1867, 1868 i 1869 wyznaczona na dzień 11/23 listopada tego roku spelzła na niczym. Ogłasza się ponownie licytację na 20 grudnia /1 stycznia 1866/67 r. Należy wpłacić trzysta rubli. Cena tygodnika wraz z wysyłką nie może przekroczyć 1,56 rubli. Dziennik liczy 444 prenumeratorów, lecz w razie zmniejszenia się tej liczby z jakiegokolwiek powodu wydawca nie może rościć żadnych pretensji do rządu. Tymczasem gubernia augustowska uległa podziałowi, co zmniejszało liczbę potencjalnych prenumeratorów. Ponadto w miejsce języka polskiego wchodził „język urzędowy”, a więc i Dziennik byłby po rosyjsku. Wydaje się, że na razie nie znalazł się chętny wydawca. Dopiero po kilku latach zaczęły wychodzić Lomżinskija Gubernskija Vedomosti oraz Suwalskija Gubernskija Vedomosti.¹

2. Przepisy rządowe

Dzienniki Urzędowe Wojewódzkie w Królestwie Polskim kierowały się Instrukcją ministra spraw wewnętrznych i policji z 24 lutego 1812 r. oraz rozporządzeniem Rady Administracyjnej Królestwa z 25 września 1836 r. To drugie posiada dziewiętnaście artykułów.

- Art. 1. Wydawany dotąd po województwach Dziennik Urzędowy ma zachowywać przytoczone niżej zasady.
- Art. 2. Ma służyć wyłącznie do podawania takich rozporządzeń rządowych, które powinny być rozpowszechniane. Wyłącza się dyskusje polityczne nad rozporządzeniami krajowymi lub stanem państwa.
- Art. 3. W Dzienniku mają się znaleźć:
 - a. Dekrety cara i postanowienia Rady Administracyjnej przesłane do publikacji, ale po ogłoszeniu ich w Dzienniku Praw.
 - b. Rozporządzenia Komisji Rządowych i innych władz centralnych, za wyraźnym upoważnieniem tychże władz.
 - c. Rozporządzenia lub ogłoszenia władz wojskowych.
 - d. Doniesienia sądowe, administracyjne, skarbowe i wojskowe oraz wyroki tychże.
 - e. Listy gończe.
 - f. Rozporządzenia Komisji Wojewódzkich.
 - g. Zalecenia tych Komisji Wojewódzkich odnośnie wdrażania wydanych już przepisów rządowych.

¹ W Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego Dziennik Urzędowy Województwa Augustowskiego (Guberni Augustowskiej) jest pod sygnaturą 2g.17.2.1., potem 2g.17.3.1. Lomżinskija Gubernskija Vedomosti sygnatura 06852, Suwalskija Gubernskija Vedomosti 08307.

- h. Wszelkie przepisy skarbowe, które dotąd drukowano oddzielnie.
 - i. Obwieszczenia o terminach spłaty podatków i do których kas skarbowych.
- Art. 4. Mogą i powinny być umieszczone:
- a. Ważniejsze odkrycia w rolnictwie, rzemiośle i przemyśle.
 - b. Przestrogi dotyczące się zachowania zdrowia.
 - c. Powiadomienia o wypadkach.
 - d. Wiadomości lekarskie o chorobach ludzi i zwierząt.
- Art. 5. Ogłoszenia regentów, komorników i innych osób dotyczące spraw prywatnych, ale za opłatą 5 groszy od wiersza.
- Art. 6. Do rozporządzeń oficjalnych nie można dodawać uwag i objaśnień.
- Art. 7. Dziennik ma wychodzić nadal w każdą sobotę.
- Art. 8. Objętość tygodnika będzie zależeć od aktualnych potrzeb.
- Art. 9. Po trzech miesiącach należy dołączyć spis zawartych w numerach treści.
- Art. 10. Koszt Dziennika wynosi 12 zł rocznie.
- Art. 11. Do jego prenumeraty zostali zobowiązani: urzędy municypalne w miastach, wojtaże gmin, parafie wyznań chrześcijańskich, gminy starozakonne, dyrekcje towarzystw kredytowych, sądy policji, urzędy celne po miastach, lekarze wojewódzcy i obwodowi, inżynierowie wojewódzcy, regenci, gimnazja i szkoły obwodowe.
- Art. 12. Odpowiednie komisje rządowe określają, które urzędy otrzymają Dziennik bezpłatnie.
- Art. 13. Taki Dziennik staje się własnością danej instytucji.
- Art. 14. Każdy mieszkaniec może prenumerować tygodnik, ale za opłatą 12 zł rocznie.
- Art. 15. Jeśli wiadomość dotyczy wszystkich mieszkańców, ma do nich dotrzeć przez burmistrzów, wójtów i ogłoszenia z ambon.
- Art. 16. Za treść Dziennika odpowiada prezes komisji wojewódzkiej, a redagowaniem zajmie się sekretarz tejże komisji.
- Art. 17. Na sam druk należy ogłosić licytację i potem co sobota opłacać za wykonaną pracę.
- Art. 18. Opłaty od prenumeratorów mają wpływać do wydziału skarbowego.
- Art. 19. To postanowienie należy ogłosić w Dzienniku Praw.²

3. Zagadnienia

W Dzienniku można wyróżnić wiele zagadnień, oto najważniejsze:

Budowle. 1821 r. przepisy o budowie w miastach; 1824 o budownictwie kościelnym; 1825 o stawianiu budynków; 1849 licytacja na budowę mostu w gminie Czerwone, odbudowę mostu w Tykocinie, budowę łaźni żydowskiej we Władysławowie, i inne w kolejnych latach; podobnie przy następnych zagadnieniach.

² Dziennik Urzędowy 1837 Nr 1. Suwałki 26 12/7 01 1836/37.

Choroby. 1824 opis rośliny szaleń jadowity; 1825 jak zachować się podczas chorób zakaźnych; 1826 o chorobie bydła; 1830 umieralność kobiet w ciąży; 1834 choroba czarnej krosty; 1837 o istniejącej cholery; 1839 instrukcja o tępieniu owadów w lasach; 1860 środki do wytopienia szarańczy.

Drogi. 1821 gmina troszczy się o drogi; 1823 szerokość dróg bitych; 1824 zakup kamieni do kanału Narew-Niemen; 1826 tabela traktów handlowych; 1849 drogi bite boczne i polne; 1858 reperacja kanału augustowskiego.

Cło. 1821 przepisy rządowe; 1823 komory celne do Prus; 1825 taryfa celna, umowa Rosji i Prus o wywożeniu majątków; 1830 opłata na rogatkach miejskich; 1842 o handlu granicznym z Prusami; 1843 instrukcja celna; 1849 ceny za miesiąc marzec.

Dzierżawa. 1821: pieców smolnych w leśnictwie Suwałki, dochodu kamiennego w Wilkowyszkach, dochodu tytoniowego, dochodów miejskich w Łomży, Tykocinie; 1830 łąk w Puńsku i Augustowie; 1836 mostu Łomża-Piątnica, mostu pod Złotorią i Mariampolem; 1839 lazaretu wojskowego w Wigrach; 1853 dochodów miast Łomży, Stawisk i Nowogrodu.

Hipoteki. 1821 dla dóbr w kilku powiatach, wyliczono wioski i termin przybycia mieszkańców; 1826 wykaz dóbr na hipotekach powiatami i parafiami; 1856 zajęcie gruntów pod kolei Petersburg-Warszawa.

Jarmarki. 1821 w Wiźnie, Mariampolu i Wisztyńcu; 1826 nowe w Badzanowie; 1851 tabela jarmarków.

Kościelne sprawy. 1821 egzamin księży na probostwo i parafie wolne w diecezji chełmskiej; 1824 o misjach i opłaty za czynności duszpasterskie; 1825 o aktach metrykalnych; 1828 bulla papieża Leona XII o tajnych towarzystwach; 1843 o domach dla ubogich; 1853 zbiórki na klasztor w Łowiczu.

Licytacje. 1821 na budowę domu rządowego i kościoła w Suwałkach, na dzierżawę folwarku w Jasienicy, dóbr pojezuickich w Śniadowie; 1833 drzewostanu w leśnictwie Łomży; 1836 folwarku Skitury, oparkania cmentarza w Berżniakach, propinacji w mieście Kolnie; 1858 na sprzedaż baraku piekarskiego w Augustowie, remont plebanii w Wysokiem Mazowieckiem; 1866 dzierżawy ziemi zabranej w 79 parafiach.

Listy gończe. 1821 dezertersów, złodziei np. NN lat 25, twarzy mąlej, oczu piwnych, nosa miernego, włosy blond, czoła niskiego; 1849 wykaz zbiegłych za granicę.

Loterie. 1830 na 34.000 numerów i w innych latach.

Mostowe. 1821 taryfa mostowa Łomża - Piątnica np. od konia lub wołu w zaprzęgu 5 groszy; 1836 myto drogowe.

Opłaty podymne. 1821 podymne, czopowe, od rzezi podane parafiami; 1846 zniesienie darmoch w dobrach prywatnych.

Państwowe sprawy. 1832 organizacja Królestwa Polskiego; 1836 Rada Stanu; 1855 manifest nowego cara; 1863 podział na okręgi przy wyborach na członków do rad powiatowych; 1865 urządzenie włościan.

Pieniądze. 1821 fałszywe ruble; 1828 nowe 5, 10, 50 i 100 złote; 1832 usuwanie pieniędzy powstańczych; 1839 wypuszczenie 35000 obligacji.

Podatki. 1821 w styczniu w poszczególnych obwodach, parafiami na określone

dni; 1823 koszty stemplowe; 1839 terminy podatków w obwodzie łomżyńskim.

Podziały administracyjne. 1818 rozgraniczenie Prus i Królestwa Polskiego; 1821 zmiana kilku miast na osady; 1825 rozgraniczenie obwodów augustowskiego i sejneńskiego; 1827 zmiany granic powiatów biebrzańskiego i dąbrowskiego; 1859 nowe urządzenie gmin wiejskich.

Powstania narodowe. 1831 Rząd Tymczasowy o tworzeniu pułków, ofiary pieniężne dla Rządu Tymczasowego; 1832 wcielanie chłopców do batalionów wojskowych rosyjskich, wymiana dezertersów Prus i Rosji, straty za rewolucji; 1833 konfiskata majątków za udział w powstaniu; 1848 lista imienna 264 mieszkańców zbiegłych za granicę; 1864 generał Murawiew o poręczeniach składanych za wracających z partii powstańczych, śledztwo w sprawie zbiegłych z guberni; 1865 lista osób skazanych na konfiskatę majątku za udział w powstaniu, lista 358 rodzin po osobach zabitych przez buntowników, którym dano roczne wsparcia po 100, 150 i 200 rubli; 1866 lista 302 osób skazanych na konfiskatę majątku.

Spadki rodzinne. 1824 zgłoszą się NN; 1830 uwiadomienie spadkowe; 1839 regent Ligeza ogłasza postanowienia spadkowe.

Szkolne. 1821 umundurowanie uczniów, stypendia szkolne dla potomków rodu Szczuków; 1834 ustawa szkolna; 1840 ustawy dla szkół - weterynaryjnej, felczerów i położnych w Warszawie; 1851 wysokość opłat dla uczniów w Królestwie Polskim.

Szlachectwo. 1836 prawo o szlachectwie, heraldia i księgi szlacheckie; 1839 zapisywanie się do ksiąg genealogicznych; 1841 o tytułach honorowych; 1844 o medalach; 1852 osoby mające tytuły honorowe.

Towarzystwa. Ogniove: 1821 wypłaty po pożarach, składka ogniowa; 1823 wypłaty 118 osobom w województwie augustowskim; 1839 wysokość składki ogniowej; 1842 ochrona lasów przed pożarami; 1864 ubezpieczenia. Inne Towarzystwa: 1825 Młynów Parowych, Kredytowe Ziemskie; 1838 Towarzystwo Ziemskie; 1853 utworzenie Urzędu Lekarskiego w guberni augustowskiej.

Tytoń. 1821 cena za tytoń według klas; 1824 plantatorzy tytoniu; 1825 ile za tytoń dobry, słabszy, gorszy.

Urzędnicy. 1821 ubiór urzędników; 1824 nowych 66 urzędników; 1830 nowi urzędnicy; 1856 zmiana ubioru.

Wojsko. 1821 o zaciągu i wielokrotnie potem; 1823 urlopy żołnierzy, zbiegli 102 żołnierze; 1832 zaciąg do armii rosyjskiej; 1836 stu zbiegłych spisowych; 1838 dezerterszy z guberni kieleckiej; 1841 rekruci zbiegli; 1853 lista zmarłych żołnierzy z okolic Suwałk 167 i Łomży 131 osób.

Zguby. 1851 pieczęci wójta; 1853 paszportów kilku osób.

Zwierzęta. 1821 nabycie dobrych ogierów na pokrycie klaczy, znalezienie konia koło Serej, tępienie wilków; 1824 zachęta do hodowli owiec; 1826 sprzedaż tryków, handel tranzytowy bydłem; 1827 barany i owce merynosy; 1839 kradzież koni.

Żydzi. 1821 o ich nazwiskach; 1824 zezwolenie na zamieszkanie w Suwałkach; 1826 okręgi starozakonne w województwie augustowskim; o powinności zaciągowej; 1851 zmiana ubioru.

Inne zagadnienia np. 1825 przepisy o podwodach; 1826 śmierć namiestnika Józefa Zajączka; 1859 śledztwo Jana Gregorowicza byłego burmistrza Łomży; 1843 i 1847 cena wyrobów w Hucie Sztabińskiej.

Powyżej przedstawiono zagadnienia w porządku alfabetycznym. W Dzienniku umieszczano je w ramach Wydziałów: Służby Ogólnej, Administracyjnego, Wojskowego, Skarbowego oraz Różnych Śledztw i Obwieszczeń. W latach pięćdziesiątych stosowano następujący układ wydziałów: Służby Ogólnej, Skarbowego, Wojskowo-Policyjnego, ponadto był Dział Lekarski oraz Obwieszczenia prywatne i innych władz. Do każdego z wymienionych zagadnień można podać bardzo wiele przykładów w ramach każdego roku; autor wybrał przykładowo po kilka.

4. Wartość naukowa

Dziennik Urzędowy Województwa Augustowskiego zawierał rozporządzenia rządowe wspólne dla całego Królestwa Polskiego i różne zagadnienia dotyczące się terenu województwa augustowskiego. Zamieszczone w Dzienniku rozporządzenia ogólne ukazywały się wcześniej w Dzienniku Praw, było ich tam zresztą dużo więcej i badacz raczej sięgnie do drugiego Dziennika.

W Dzienniku Urzędowym bardzo dużo miejsca poświęcano sprawom wojskowym: powiadomieniom o zaciągu, ucieczkom przed poborem, poszukiwaniom dezertów. Nigdy jednak nie podawano liczby wziętych do wojska czy rezultatów poszukiwań dezertów. Bardzo często ogłaszano licytacje na: budowlę rządowe, cywilne i kościelne, na ochronę i reperację dróg, sprzedaż drewna z lasów, kupno zwierząt, dzierżawę gruntów; ale nie wiadomo, jak wyglądał sam przetarg i co z tego wynikło. Często pisano o chorobach ludzi i zwierząt w formie ostrzeżeń i działania zapobiegawczego; ale nie wiadomo o liczbie zachorowań i o sposobie faktycznego leczenia. Ukazywało się wiele ogłoszeń o dochodzeniu prawa do spadku po zmarłych, ale nie wspomniano o zgłaszających się. Podawano przepisy o żebrakach, nie mówiąc o ich faktycznej liczbie i przyczynach biedy. Był to więc zbiór powiadomień, ogłoszeń i ostrzeżeń, bez wnikania w przyczyny zjawisk i bez podawania skutków.

Z ogłoszeń o licytacjach pośrednio można dowiedzieć się o wycinkach drzew w poszczególnych leśnictwach, mostach na Narwi i Biebrzy, budowie kościołów i ogrodzeń cmentarzy w konkretnych parafiach, sprzedaży majątków w określonych miejscowościach i domów w miastach, stacjach pocztowych, staniu dróg głównych i bocznych w województwie, terminach pobierania podatków w ramach obwodów i parafii, zasięgu uprawy tytoniu itd.

W Dzienniku pominięto wiele spraw istotnych dla życia mieszkańców województwa augustowskiego. Nie ma żadnych wzmianek o sieci szkół elementarnych i średnich, nauczycielach, uczniach, programie, budynkach i budżecie szkolnym. Brak danych o ilości ziemi uprawnej na wsi, sposobie gospodarowania, płodozmianie, narzędziach gospodarskich, przechowywaniu płodów rolnych. Podobnie nie można dowiedzieć się o gospodarce leśnej i połowie ryb. Pominięto przemysł, gdzie były zakłady, co produkowano, za jaką cenę sprze-

dawano. W województwie augustowskim mieszkali Polacy, Litwini, Niemcy, Żydzi i Rusini, a pod względem wyznaniowym rzymsko-katolicy, greko-katolicy, ewangelicy, prawosławni, starowierzy, wyznawcy mojżeszowi. W Dzienniku nic o tym nie wspomiano. Nie zamieszczano w nim żadnych map, rycin, planów, wykresów. Pominięto takie zagadnienia, jak: strój ludności, sposób odżywiania, warunki mieszkaniowe, zabudowania gospodarcze; całą sferę duchową ludności: pieśni, zabawy, wesela, pogrzeby, procesje, odpusty itd.

Jak sama nazwa wskazuje, był to Dziennik „Urzędowy”, ale raczej zbyt urzędowy. Jego wartość naukowa jest niewspółmiernie mała do lat ukazywania się i do wielości stron każdego rocznika.

N° 1.

DZIENNIK URZĘDOWY WOJEWÓDZTWA AUGUSTOWSKIEGO.

Servi simus legum...

SUWALKI, dnia 26. Grudnia 1856. roku:
7. Stycznia 1857.

w Imieniu Najjaśniejszego
MIKOŁAJA I.

CESARZA WSZECH ROSSYI, KRÓLA POLSKIEGO,
etc. etc. etc.

Rada Administracyjna Królestwa.

Uznawszy potrzebę przepisania stałych prawideł wyprzednioce wydawania Dzienników Urzędowych po Województwach, na przeżeczenie Komisaryi Rządowej Spraw Wewnętrznych, Duchownych i Oświecenia Publicznego, postanowiła i stanowi:

Art. 1. Wydawany będzie po Województwach na zasadzie Instrukcyi przez byłych Ministrów tak Spraw Wewnętrznych, jako też Polityki, pod dniem 21. Lutego 1857. r. przepisanej, Dziennik Urzędowy Wojewódzki i nadal od dnia 1. Stycznia 1857. r. wychodzić ma podług następujących prawideł:

Art. 2. Dziennik Urzędowy Wojewódzki, mający wyłącznie na celu ułatwienie znajomości takich rozporządzeń Władz Rządowych, które upowszechnienie byćż winny, niebędzie zawierał żadnych obcych temu celowi przedmiotów, a mianowicie: wiadomości i rozpraw politycznych, tudzież rozpraw prywatnych nad rozporządzeniami krajowemi lub stanem kraju.

Art. 3. W Dzienniku tym wieszczonoć będą:

a. Dekreta Najjaśniejszego PANA i Postanowienia Rady Administracyjnej, których ogłoszenia będąis poleceniemi, (nieoprzedkając stoli publikacyi ich przez Dziennik Prawy).

b. Reskrypta Komisaryi Rządowych i innych władz centralnych, za osobnem upoważnieniem tytulize władz.

c. Rozporządzenia lub ogłoszenia władz wojewódzkich.